

CUPRINS

Prefață la ediția a II-a	9
Cuvânt înainte.....	15
INTRODUCERE	17
Lista abrevierilor utilizate	27
Capitolul I	
CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ	29
1. Cercetarea științifică.....	29
1.1. Ce este cercetarea științifică	29
1.2. Legislație privind cercetarea științifică	31
1.3. Ministerul Cercetării, Inovării și Digitalizării.....	33
1.4. Ministerul Educației	36
1.5. Strategia națională de cercetare, dezvoltare și inovare a României	39
1.6. Cercetarea științifică în drept	41
1.7. Funcțiile didactice și de cercetare	45
1.8. Reglementări internaționale privind cercetarea științifică.....	46
2. Concluzii	57
3. Referințe bibliografice.....	58
Capitolul II	
STANDARDIZAREA	61
1. Standardizarea- cadru general	61
2. Standardizarea în științele juridice	62
3. Standarde specifice privind evaluarea externă a calității academice a programelor de studii	68
3.1. Standarde specifice privind evaluarea externă a calității academice a programelor de studii din domeniile de licență și master, elaborate de către ARACIS în domeniul științelor juridice	68
3.2. Standarde specifice privind evaluarea studiilor universitare de doctorat	70
4. Standarde minimale necesare și obligatorii pentru conferirea titlurilor didactice din învățământul superior, a gradelor profesionale de cercetare-dezvoltare, a calității de conducător de doctorat și a atestatului de abilitare.....	72
5. Standarde privind întocmirea lucrărilor cu caracter științific	77
5.1. Reguli privind lucrarea de finalizare a studiilor și abilitarea.....	77

5.2. Structura unei lucrări cu caracter științific	83
5.3. Citarea și bibliografia	86
6. Concluzii	89
7. Referințe bibliografice.....	90

Capitolul III

ETICA UNIVERSITARĂ.....	93
1. Chestiuni generale privind etica	93
2. Etica universitară.....	101
2.1. Legislație privind etica universitară	101
2.2. Valorile etice universitare	104
2.2.1. Abaterile de la sistemul de valori etice și sancționarea acestora	110
3. Autonomia universitară	111
3.1. Consiliul de Etică și Management Universitar - C.E.M.U.	113
3.2. Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare - C.N.A.T.D.C.U.	115
3.3. Consiliul Național de Etică a Cercetării Științifice, Dezvoltării Tehnologice și Inovării – C.N.E.C.S.D.T.I.	118
4. Concluzii	120
5. Referințe bibliografice.....	121

Capitolul IV

CODURILE DE ETICĂ UNIVERSITARE.....	124
1. Modalități de reglementare a eticii în Codurile de etică universitare. Principii, valori, proceduri	124
1.1. Carta universitară potrivit Legii educației naționale nr. 1/2011	126
1.2. Etica în Carta universitară și în Codurile de etică ale universităților naționale.....	127
2. Etica profesiilor juridice	140
3. Concluzii	143
4. Referințe bibliografice.....	144

Capitolul V

INTEGRITATEA ACADEMICĂ.....	145
1. Conceptul de integritate.....	145
2. Integritatea academică.....	149
2.1. Conceptul de integritate academică.....	149
3. Integritatea academică reflectată în Codurile de etică și integritate ale universităților	153
4. Implicarea Curții Constituționale în clarificarea conceptului de integritate academică ca urmare a modificării Legii educației naționale nr. 1/2011	163
5. Concluzii	166
6. Referințe bibliografice.....	167

Capitolul VI**INTEGRITATEA ÎN SISTEMUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT****ȘI CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ.....169**

1. Integritatea în sistemul național de învățământ 169
 - 1.1. Standardele de integritate în sectorul educației și în cercetare..... 171
 - 1.2. Strategia Națională Anticorupție în Educație 178
2. Integritatea în Codul de etică și normele de conduită profesională al
ARACIS 180
3. Malpraxisul academic..... 183
4. Propuneri de lege ferenda..... 187
5. Concluzii 189
6. Referințe bibliografice..... 191

Capitolul VII**BUNA CONDUITĂ ÎN CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ.....193**

1. Buna conduită în cercetarea științifică..... 193
2. Abateri prevăzute în Codurile de etică universitare 201
3. Sancțiuni pentru încălcarea normelor de bună conduită în cercetarea
științifică și activitatea universitară..... 207
4. Comisia de etică universitară..... 215
 - 4.1. Cum lucrează Comisia de etică 216
5. Standarde privind evaluarea tezei de doctorat 219
6. Sesizări cu privire la nerespectarea standardelor de calitate sau de etică
profesională în cazul tezelor de doctorat 221
7. Renunțarea la titlul de doctor 226
8. Concluzii 228
9. Referințe bibliografice..... 230

Capitolul VIII**PLAGIATUL232**

1. Conceptul de plagiat și autoplăgiat..... 232
2. Legislația care reglementează plagiatul și autoplăgiatul 236
3. Sancțiuni pentru plagiat și autoplăgiat..... 240
4. Interferența plagiatului cu legislația dreptului de autor 244
5. Tipuri de plagiat 252
6. Concluzii 257
7. Referințe bibliografice..... 257

Capitolul IX**IDENTIFICAREA PLAGIATULUI ÎN LUCRĂRILE****CU CARACTER ȘTIINȚIFIC.....260**

1. Criterii de detectare a plagiatului 260
2. Ghid de identificare a plagiatului în lucrările științifice adoptat
de Consiliul Național de Etică a Cercetării Științifice, Dezvoltării
Tehnologice și Inovării..... 264

2.1. Obiective și definiții termeni.....	265
2.2. Principii în analiza plagiatului, dezvoltate în Ghid	267
2.3. Bune practici dezvoltate de Ghid pentru aprecierea plagiatului.....	269
3. Cum este prevăzut plagiatul în Codurile de etică ale universităților	274
4. Cum evităm plagiatul în lucrările cu caracter științific	279
5. Concluzii	289
6. Referințe bibliografice.....	289

Capitolul X

PROGRAME UTILIZATE ÎN VEDEREA STABILIRII GRADULUI

DE SIMILITUDINE ÎN LUCRĂRILE ȘTIINȚIFICE291

1. Programele recunoscute de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare și utilizate la nivelul instituțiilor de învățământ superior organizatoare de studii universitare de doctorat, în vederea stabilirii gradului de similitudine pentru lucrările științifice.....	291
2. Exemplificări de programe utilizate în vederea stabilirii gradului de similitudine pentru lucrările științifice	295
2.1. Programul de verificare TURNITIN	295
2.2. Programul de verificare Sistemantiplagiat.ro	297
3. Raportul de similitudini.....	298
3.1. Legislație	298
3.2. Raportul de similitudine – experiența universităților.....	302
3.3. Slăbiciuni ale raportului de similitudine	305
4. Concluzii	309
5. Referințe bibliografice.....	310

Capitolul XI

ASPECTE DE DREPT COMPARAT PRIVIND INTEGRITATEA ACADEMICĂ

.....312

1. Drept comparat	312
1.1. Codul european de conduită pentru integritatea cercetării	314
1.2. Declarația de la Singapore privind integritatea cercetării	317
1.3. Carta europeană a cercetătorului	317
1.4. Concluziile Consiliului Uniunii Europene asupra integrității cercetării	319
1.5. Programul cadru pentru cercetare și inovare „Europa Orizont”.....	321
2. Concluzii	324
3. Referințe bibliografice.....	325

Bibliografie selectivă.....327

Anexe339

- Anexa nr. 1	340
- Anexa nr. 2	341
- Anexa nr. 3	342
- Anexa nr. 4	343
- Anexa nr. 5	344

Prefață la ediția a II-a

Motto

*„Nu vom descoperi niciodată
nimic dacă ne vom mulțumi cu
descoperirile făcute deja”¹.*

Necesitatea unei ediții noi a lucrării „etică și integritate academică” s-a impus după trecerea a trei ani universitari de la introducerea cursurilor de etică și integritate academică în instituțiile de învățământ superior², respectiv: 2018-2019, 2019-2020 și 2020-2021, ca urmare a modificărilor legislative care au intervenit în acest interval de timp, pe plan intern și internațional dar și a acumulărilor informaționale referitoare la tematica cursului.

În același timp, contextul desfășurării activității didactice, începând cu luna martie 2020 – prezent în sistem online, ca urmare a pandemiei globale generată de virusul Covid 19, a subliniat pentru sistemul de învățământ de toate gradele, inclusiv învățământul superior, necesitatea adaptării instantanee la desfășurarea activității într-un mediu nou, plin de necunoscute. Acest lucru a presupus, ca un imperativ, necesitatea cunoașterii și respectării de reguli, de norme, nu numai pentru mediul universitar dar și pentru toată societatea în ansamblu. Prin urmare, cursul de „etică și integritate academică” prin conținutul și obiectivele sale, apare ca o disciplină extrem de actuală și

¹ Seneca, *Despre învățătură*, Editura Seneca Lucius Anaeus, trad. Ioana Costa, București, 2018, p. 18.

² Ordinul M.E.N. nr. 3131/2018 privind includerea în planurile de învățământ, pentru toate programele de studii universitare organizate în instituțiile de învățământ superior din sistemul național de învățământ, a cursurilor de etică și integritate academică, publicat în M.Of. nr. 140 din 14 februarie 2018.

necesară pentru mediul universitar, cu accent pe prevenție și pe corectarea comportamentelor în mediul academic, în acord cu legislația specifică.

Prezenta lucrare tratează problematica eticii și a integrității academice din perspectivă interdisciplinară, prin intermediul celor 11 capitole: cercetarea științifică, standardizarea, etica universitară, codurile de etică universitară, integritatea academică, integritatea în sistemul de învățământ și cercetarea științifică, buna conduită în cercetarea științifică, plagiatul, identificarea plagiatului în lucrările cu caracter științific, programe utilizate în vederea stabilirii gradului de similitudine în lucrările științifice și aspecte de drept comparat privind integritatea academică. În ediția a II-a a cursului de „etică și integritate academică” s-a păstrat aceeași structură ca și la prima ediție, însă conținutul lucrării a fost revăzut, fiind supus unui amplu proces de sinteză și actualizare, cu accent pe aplicabilitatea practică a conceptelor.

Lucrarea se adresează deopotrivă studenților de la toate ciclurile de învățământ: licență, masterat, doctorat ale tuturor facultăților, indiferent de specializare, cercetătorilor dar și cadrelor didactice care pot găsi în această lucrare informații actuale, utile pentru atât pentru cultura generală cât și pentru desfășurarea propriei activități în mediul academic ori de cercetare științifică dar și în afara acestuia, în acord cu normele de etică și deontologie profesională.

Ediția a II-a a cursului a avut în vedere următoarele direcții:

1. *Actualizarea informației cu privire la etică și integritate academică pe parcursul a mai multor capitole.* Există, spre exemplu, modificări în legislație cu privire la acordarea atestatului de abilitare, acordarea titlului de doctor, precum și la soluționarea sesizărilor cu privire la nerespectarea standardelor de calitate sau de etică profesională, inclusiv cu privire la existența plagiatului, acestea fiind nominalizate în Metodologia privind soluționarea sesizărilor cu privire la nerespectarea standardelor de calitate sau de etică profesională, inclusiv cu privire la existența plagiatului, în cadrul unei teze de doctorat și adoptată prin Ordinul nr. 5229/2020³.

³ Ordinul Ministrului Educației și Cercetării nr. 5229/2020 pentru aprobarea metodologiilor referitoare la acordarea atestatului de abilitare, acordarea titlului de doctor, precum și la soluționarea sesizărilor cu privire la nerespectarea standardelor de calitate sau de etică profesională, inclusiv cu privire la existența plagiatului, în cadrul unei teze de doctorat, publicat în M.Of. nr. 783 din 27 august 2020.

Prin acte normative noi precum: Ordinul Ministrului Educației nr. 3651/21 aprilie 2021 privind aprobarea Metodologiei de evaluare a studiilor universitare de doctorat și a sistemelor de criterii, standarde și indicatori de performanță utilizați în evaluare, publicat în M.Of. nr. 414 din 20 aprilie 2021, se aduc noutăți cu privire la evaluarea școlilor doctorale. De asemenea, inclusiv Legea educației naționale nr.1/2011⁴ a fost modificată, existând prevederi noi care au fost prezentate în lucrare. În același timp, s-a alocat un spațiu mai extins organismelor cu rol în verificarea respectării eticii universitare, precum C.N.A.T.D.C.U., C.N.E.C.S.D.T.I. sau C.E.M.U.

2. *Raportarea în permanență la tendințele internaționale cu privire la cercetarea științifică și mediul academic.* Spre exemplu, există preocupări internaționale pentru consolidarea S.E.C.- Spațiul European de Cercetare, astfel încât au fost prezentate în capitolele I și XI asemenea documente, precum: Programul „Orizont Europa⁵” sau Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social și Comitetul Regiunilor COM/2020/628/⁶. De altfel, în alte documente recente precum: „Bonn Declaration on Freedom of Scientific Research” semnată pe 20 octombrie 2020, trebuie cunoscut faptul că: „se pune accent pe rolul activ al valorilor etice fundamentale ale „noului” Spațiu European de Cercetare (...), consolidându-se protecția libertății academice în Europa⁷”.

3. *Extinderea spațiului alocat experienței universităților cu privire la reflectarea eticii și integrității academice în documentele de calitate ale acestor instituții de învățământ superior,* precum Carta universitară și Codul de etică și deontologie profesională universitară. Din acest punct de vedere s-a

⁴ Legea educației naționale nr. 1/2011, publicată în M.Of. nr. 18 din 10 ianuarie 2011, cu ultima modificare prin Ordonanța de urgență a Guvernului. nr.50/2021, publicată în M.Of. nr. 606 din 17 iunie 2021.

⁵ Regulamentul (U.E.) nr. 2021/695 al Parlamentului European și al Consiliului din 28 aprilie 2021 de instituire a programului cadru pentru cercetare și inovare Orizont Europa, de stabilire a normelor sale de participare și de diseminare și de abrogare a Regulamentelor (UE) 1290/2013 și (UE) 1291/2013, conform informației publice și disponibile online la adresa de internet: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R0695&from=EN>, accesat la data de 21.08.2021.

⁶ Informațiile sunt publice și sunt disponibile online la adresa de internet: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=COM%3A2020%3A628%3AFIN>, cu ultima accesare la data de 28.08.2021.

⁷ Informațiile sunt publice și sunt disponibile online la adresa de internet: <https://allea.org/allea-welcomes-bonn-declaration-on-freedom-of-scientific-research/>, data accesării 23.08.2021.

exemplificat mai mult, de la diferite centre universitare, modul cum acestea și-au construit politicile de etică și integritate. Aceste exemplificări se regăsesc pe parcursul a mai multor capitole dedicate eticii universitare, integrității academice, bunei conduite universitare sau plagiatului. De asemenea, s-au eliminat unele prevederi din aceste documente prezentate la prima ediție a cursului întrucât nu au mai fost disponibile spre consultare publică și au fost înlocuite cu prezentări (în extras) ale altor documente de calitate de la alte universități. De aceea, unele surse informatice au data de accesare 2018 iar altele 2021 și, în plus, câteva documente au modificări de conținut, fiind actualizate de către instituțiile de învățământ superior respective.

4. *Prezentarea de documente noi și relevante pentru tematica cursului*, precum Ghidul de integritate în cercetarea științifică publicat pe pagina de internet a CNECSDTI⁸, document cărui i s-a alocat un spațiu amplu. Referitor la ghidurile care au fost prezentate la prima ediție a cursului și care nu au mai fost disponibile pentru consultare publică/șterse, s-a făcut mențiunea expresă a acestei situații de fapt. Explicația prezenței unui spațiu mare unor documente publice prezentate în extras constă în aceea a necesității cunoașterii de către comunitatea academică a valorilor etice universitare dar și a valorilor care formează integritatea academică, acest lucru văzut din perspectivă instituțională, a organismelor cu atribuții în domeniu.

5. Referitor la *problematica plagiatului*, au fost aduse actualizări, pe de o parte, ca urmare a modificărilor legislative naționale și europene și, pe de altă parte, a creșterii volumului de informații cu privire la acest subiect. Spre exemplu, pe plan internațional a fost adoptată Directiva copyright, respectiv Directiva (UE) 2019/790 a Parlamentului European și a Consiliului din 17 aprilie 2019 privind dreptul de autor și drepturile conexe pe piața unică digitală și de modificarea Directivelor 96/9/CE și 2001/29/CE publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 130/192 din 17.05.2019⁹ și prin care,

⁸ Informațiile sunt publice și disponibile online la adresa de internet: <https://www.research.gov.ro/uploads/sistemul-de-cercetare/organisme-consultative/cnecsdti/2020/ghid-integritate-in-cercetarea-stiintifica-cne-2020.pdf>, accesat la data de 18.08.2021.

⁹ Directiva (UE) 2019/790 a Parlamentului European și a Consiliului din 17 aprilie 2019 privind dreptul de autor și drepturile conexe pe piața unică digitală și de modificarea Directivelor 96/9/CE și 2001/29/CE publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 130/192 din 17.05.2019, informație publică, disponibilă online la adresa de internet <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L0790&from=EN>, cu ultima accesare la data de 11.08.2019.

printre alte prevederi, menționează: „se permite utilizarea digitală a operelor și a altor obiecte protejate în scopul unic de ilustrare didactică, în măsura justificată de scopul necomercial urmărit (...)”.

Pe plan național, prin acte normative precum: Ordinul Ministrului Educației și Cercetării nr. 5229/2020 (...) se aduc, printre altele, modificări asupra listei programelor recunoscute de C.N.A.T.D.C.U. și utilizate la nivelul instituțiilor de învățământ superior organizatoare de studii universitare de doctorat (...), în vederea stabilirii gradului de similitudine pentru lucrările științifice. În același timp, au fost prezentate, potrivit aceluiași act normativ, informații noi referitoare la soluționarea sesizărilor cu privire la nerespectarea standardelor de calitate sau de etică profesională, inclusiv cu privire la existența plagiatului, în cadrul unei teze de doctorat, informații de altfel utile pentru doctoranzi dar nu numai. Ghidul de identificare a plagiatului în lucrările științifice (2017) prezentat la prima ediție a cursului a fost actualizat și s-a prezentat ultima formă a acestuia (2020).

În ceea ce privește ultimul capitol dedicat integrității academice în dreptul comparat și asupra acestuia s-a intervenit, prin îmbogățirea conținutului informațiilor și sublinierea preocupărilor internaționale în domeniu.

Indic, în acest context, spre reflecție, un citat dintr-o lucrare recentă: *„Fiecare dintre noi creează, adesea fără să realizeze, cercuri concentrice de influență, care îi pot afecta pe cei din jur ani de-a rândul, poate chiar generații. Efectul nostru asupra celorlalți se deplasează la fel ca o undă de apă, care înaintează până devine insesizabilă, continuând să avanseze la nivel mai mic¹⁰”.*

În final, adresez o recomandare tuturor celor care vor avea curiozitatea de a răsfoi această lucrare și de a înțelege filosofia acesteia, anume: de a cita și de a utiliza cu încredere ghilimele precum și de a menționa autorul real la notele de subsol și la bibliografie, atunci când utilizăm informațiile scrise de alt autor și să avem grijă să menționăm corect și complet sursa informațiilor dacă nu suntem noi autorii acestora.

Legislația consultată și utilizată la ediția a II-a a prezentei lucrări este actualizată la data de 01.09.2021.

Autoarea

¹⁰ Irvin D. Yalom, *Călătoria către sine. Memoriile unui psihiatru*, Trad. din limba engleză și note Florin Tudose, Editura Vellant, București, 2017, p. 395.